

T a l e,

Om

Dydens bevægende Kraft;

holden

paa

Hans Kongelige
Majestæts

Hoie Gudsels = Fest,

den 29. Januarii 1769.

ved

Johan Ernst Gunnerus.

210

De la ...

...

...

...

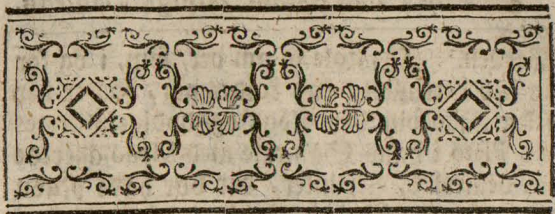
...

...

...

...

...

Høistørede Tilhørere!

Er der noget til, der bør røre og indtage os, som vi bør besidde i saa høi en Grad, som mueligt er, og opofre alting for; saa er det Dyden: Thi hvad kan være vor himmelske Herkomst anstandigere, end Dyden? da denne ophøier os over alt det, som nedrigt er, og gjør os, i at hade det Onde og elske det Gode, Gud selv lige. Hvad i hele Verden er skønnere, elskværdigere, bestandigere, end Dyden? Hvilken Orden og Regelmæssighed virker den ikke i vore Begierligheder og Gemyts Bevægelser? Hvilken Rolighed i Sindet, Glæde i Hjertet, og Yndighed i et Menneskes ganske Opførsel? Hvor mange tusinde Uleiligheder og Elendigheder befrier den os ikke fra? Den fortjener derfor, med al Ret, at anses som Kronen af alt det Gode, der er i

Verden. Ja, tale vi om det, som, i og for sig selv betragtet, kan kaldes got, saa er her neden, saasom den kloge og dydige Socrates hos Plato i hans Samtale med Meno allerede har bemærket, slet intet, der bør have Navn af got, uden Dyden, og det, som staaer i Forening med samme. Hvad andet i Verden er der vel, som skulde fortiene saadant Navn? Høihed, Magt og Vælde, anseelige Belyndere og Benner, Rigdom og Velstand, fort: alle Naturens og Lykkens Gaver, ere ickun gode, naar de rettelig bruges, men blive ved Misbruget onde; Ligesom Giften tvertimod, i visse Omstændigheder, bliver en Lægedom, og Ulykken en Lykke, naar de rettelig bruges. Æren, den sande Ære, er et Gode; men den indvortes er Dyden selv, og den udvortes den Skygge, Dyden kaster fra sig. Af den Aarsag have og de gamle Græker og Romere forestillet Dydens og Ærens Temple saa foreenede med hinanden, at der var ingen Indgang til Ærens Tempel, uden igiennem Dydens. Videnskaber og Indsigter maa unegtelig regnes iblant de ædelste Stene i Dydens Krone. Men hvor stærkt falder ikke deres Priis, ja, hvor skadelige blive de ikke, naar de af Easternes tredske Spidsfindighed misbruges? De Wiise har derfor altid anseet Dyden, som det fornemste i Verden, vor Attraa bør gaae ud paa.

Vi erkiende og alle, Høistærede Til-
 hørere! vor stærkeste Forbindtlighed hertil,
 og indsee tydelig, at Dyden er al vor Bes-
 moielse, Kierlighed og Nidkierhed, fuldkom-
 men værdig. Men Dydens Elskere ere ikke
 altid eenige i at bestemme den indtagende
 Egenffab, den bevægende Kraft hos Dyden,
 der bør oppække og forstærke vor Attraa og
 Kierlighed til samme. Nogle sige, at den,
 formedelst sin skønne og elskværdige Na-
 tur, i og for sig selv betragtet, fortjener
 at elskes: Andre derimod, at dette bør
 skee i Betragtning af dens Fordeelagtig-
 hed for os, og Indflydelse paa vor Lyk-
 salighed. Jeg er overbevist om, at de sidste
 udtrykke sig rigtigst; dog har jeg ikke saa
 meget sat mig for, at igiendrive de første,
 som at foreene begge; da jeg ikke indseer, at
 de i Hoved- Sagen ere ueenige.

Her seer Mine Herrer! hvorom jeg
 i Dag agter at tale, da vi ere forsamlede,
 for høitidelig at holde vores Allernaadigste
Konges Høie Fødsels- Fest.
 Sagen, saasom høist vigtig, fortjener alde-
 les vores Opmerksomhed. Jeg er derfor
 og fuldkommen forsikret om mine bevaagne
 Tilhøreres Taalmodighed i at anhøre de Bes-
 viis, hvormed jeg søger at understytte mine
 Tanker.

Egennyttighed, Mine Zerrer! anstaaer
 slet ikke andre, end, om jeg maa have den
 Frihed saa at tale om Skabninger, som in-
 gen sædelige Dyrer eller Laster udove, de
 usornuftige Dyr, hvilke have ingen Lov at
 rette sig efter, uden den Drift, Skaberens
 uopnlige Haand har nedlagt i deres Natur,
 hvilken de allerede fyldestgjøre, naar de, uden
 at bekymre sig om andre Skabninger, sørge
 for sig selv og, til visse Tider, tillige for deres
 Mage og Yngel: Thi, at og Mennesket i
 mange Tilfælde har af de usornuftig: Dyr
 stor Nytte, det har vi ikke dennem, men
 meget mere Skaberens viise Indretning, og
 vore egne Indsigter og Anstalter, at takke for.
 Hvad os derimod angaaer; kan intet være
 uanstændigere, skammeligere og daarliger, end
 Egennyttigheds Last, der strider saa al-
 deles mod Menneskets ypperligere Natur,
 ædlere Drift og høiere Hensigt, hvortil Guds
 Dommen dannede det. Mennesket har vel en
 Drift til Lyksalighed, er skabt til Lyksalighed;
 men den samme Lyksalighed bør søges, som
 den allerhøieste Bliisdom tilsidst med alle
 Ting har sigtet til, nemlig Verdens Lyksa-
 lighed. Naturens høieste Lov byder os der-
 for og, af alle Kræfter at befordre Lyksalig-
 hed i Verden, ikke blot vor egen, men og
 andre Menneskers, ja ofte at opofre anseelige
 Stykker af vor egen, for at erholde andres.

Uden

Uden denne ædlere og høiere Forbindelse kunde intet Selskab bestaae; uden den vilde den hele menneskelige Slegt være elendig og høist uslyksalig.

Med Naturens Drift, dens høieste Lov og Guds allerviseste Hensigt, stemmer Dyden paa det nøieste overeens; da den er intet andet, end en Færdighed, en Lyst og Beredvillighed, i at iagttage Lovene, og hvorledes skulde dette vel skee, uden at efterkomme Naturens fornemste Lov og Guds høieste Hensigt og Villie, i at forfremme af alle Kræfter ikke blot sin egen, men og andres, Lyksalighed i Verden. Dyden og Egennyttighed stride derfor mod hinanden, som Band og Ild. Af den Aarsag kan heller intet tænkes daarligere, end at denne skammelige og nedrige Last, hvorved man anseer sin egen timelige Fordeel som Hoved: Sagen af alt, og setter Næstens Bøjskær tilside, enten ganske, eller dog meer, end Naturens høieste Lovs Bydende, ved vore Pligters Sammenstødelse, bevilger; bliver Drive: Fiederen til et dydigt Levnet. En saa udydig Bevægelses: Grund kan ikke frembringe den rettskafne Dyd; ligesaa lidet som reent Band kan ventes at udflyde af en ureen Kilde. Er Hoved: Grunden til Dyden: at erholde store og formaaende Belyndere, at aflegges med et got Em-

bede og anseelige Indkomster, at æres og roses af Menneskene, og end mere, om dette skeer paa Bekostning af Næstens Belfærd; saa forsoinder Dydens ædle Natur; og intet, uden maaskee dens forsængelige Masse, bliver tilbage; endstønt Onskets Opsyldelse eller Mislingelse lettelig kan foraarsage, at og denne kastes bort, og man faaer Lasterne at see i deres affhyeligste Skikkelse; at jeg ei skal melde om, at og disses forræskende og overvældende Hestighed, eller Hylserens store Sikkerhed, ei sielden blotter hans lastefulde Gemyt. Men hvor rigtigt det end er, Mine Herrer! at Egennyttighed bør ikke være nogen bevægende Grund til Dyd; saa vist er det og, at det er lige saa umueligt for os, uden alle Bevægelses-Grunde at blive dydige, som for et Uhr at sættes, uden Drive-Sieder, i Bevægelse: Og, hvad for andre skulde vel disse Bevægelses-Grunde være, end Dydens Fordeelagtighed for os, dens gode og behagelige Følger og Indflydelse paa vor Lyksalighed? Gud har jo selv foreskrevet vore Sieler den Lov: Attraa det, du holder for got, og sky alt det, du anseer for skadeligt; og denne Lov ere vi ikke i Stand til saaledes at overtræde, at vi skulde faae Lyst til noget, ved hvilket vi intet for os got eller fordeelagtigt kunde bemerke, eller som vi formenede, i alle Henseender at stride mod vor sande eller indbildte Lyksalighed. Men

Men at noget i Henseende til os er got eller ont, det slutte vi naturligviis af den Fuldkommenhed eller Ufuldkommenhed, af de Følger, det frembringer i vor indvortes og udvortes Tilstand, og disses Overeensstemmelse med, eller Strid imod vor væsentlige Hensigt, hvortil vi ere skabte. Det er altsaa Tingens gode, behagelige, og vor Lyksalighed vedligeholdende eller befordrende, Følger, og intet andet end disse, som kan bevæge os til at attraae den.

Hvorledes skulde vi da vel kunne attraae Dyden, uden i Betragtning af dens gode, behagelige og, i Henseende til vor Lyksalighed, fordeelagtige Følger. Vor naturlige Drift til Lyksalighed, hvori hin vor Attraaes Lov er grundet, vor Naturs væsentlige Hensigt til Lyksalighed, hvortil vi ere skabte, forbyde os aldeles at bestemme os af andre Grunde. Alle Viise tilstaae, at Dyden er et uforbigiengelig fornødent Middel til vor sande Lyksalighed. Naturen eller den blotte Fornuft veed af intet andet, end dette, Middel at sige. Aabenbaringen forkaster det heller ikke, men setter os i Stand til at udøve Dyden, og lærer os, hvorledes vi, uagtet alle vore Usvigelser og vor Dydts Mangler, kunde erholde fuldkommen Samvittigheds Rolighed, og i den Allerhøiestes Dine blive anseede som fuldkom-

men dydige. Vi kan altsaa end ikke retskaf-
 fen betragte, meget mindre attraae, Dyden,
 uden som et Lyksaligheds Middel. Hvad
 skulde da vel antænde i os en brændende Lyst
 og Kierlighed til samme, og forstærke vore
 Kræfter i at udøve den med bestandig Mid-
 tierhed, naar vi slet ikke derved saae hen til
 vor Lyksalighed? Den Foreening imellem vor
 Dyd og vor sande Lyksalighed er uden al
 Modsigelse væsentlig, og altsaa vilde det være
 heel uretfærdigt og daarligt, at byde nogen
 at affondre det eene fra det andet, saa at han
 skulde være pligtig til at tragte efter det eene,
 men forsynde sig, om han derhos saae paa
 det andet. Thi saadant strider aabenbar
 imod den Fornuftens bekiendte Regel: Af-
 sondre ei, end ikke i Tankerne, de Ting,
 som væsentlig høre sammen. Det strider
 og mod den Natur: Rettens uryggelige
 Grund: Sætning: Hvo der er forbunden
 til een af tvende sammenhængende Ting,
 er og forbunden til den anden. Vi kan
 altsaa, Mine Herrer! ikke aleene sige, at
 vi ikke forsynde os, naar vi see paa Dydens
 gode Følger og deres Indflydelse paa vor
 Lyksalighed; men end meer, at vi ere for-
 bundne dertil, ligesaavel som til Dyden selv.
 De store og mange Guldkommenheder, Dy-
 den skienker os, i Henseende til vor indvortes
 og udvortes Tilstand, eller vedligeholder for
 os,

os, tilligemed Lasternes fæle og ulykkelige
 Folger; den Orden og Regelmæssighed, hvor-
 om jeg allerede i Begyndelsen af min Tale
 har meldet, hvilken den frembringer i vore
 Begierligheder og Sinds: Bevægelser, og
 alle de, baade for os og andre Mennesker
 fordeelagtigste, deraf flydende, Folger; den
 sande Lyst og Fornøielse, der følger med Dy-
 den, og med vor egen og andres Ulykkeligheds
 Fjerskelse; den grundige Sinds: Rolig-
 hed; den søde Trost i Nøden og Doden,
 Dydens oprigtige Elskere nyde, naar denne
 er af den rette Natur, og udspringer af den
 ægte Kilde; Himmelen paa Jorden, en
 fuldkommen Ulykkelighed efter dette, som ikke
 ved menneskelige Skrøbeligheder og Overilel-
 ser, eller ulykkelige Tilfælde, skal svækkes: Alle
 disse Dydens gode og behagelige Folger ere,
 og bør være, lige saa mange Bevægelses-
 Grunde til Dyden selv. Jeg holder det
 altsaa, Mine Herrer! for en afgjort Sag,
 at man, i at bestemme sig til Dyden, baade
 kan og bør see paa Dydens gode Folger,
 naar man kun derved skyr Egennyttighed,
 saasom aldeles stridende mod Dyden og Na-
 turens høieste Lov. Jeg veed heller inter,
 som herimod med god Grund kunde indvends-
 des. Bilde man ansee det for en Egennyt-
 tighed, at see paa Dydens gode Folger, og
 disses Indflydelse paa vor sande Ulykkelighed,
 forraad:

forraadde man ikkun derved det flette Begreb, man havde saavel om Egennyttighed, som om vor sande Lyksalighed. Man vil maaffee sette os Plato imod, naar han i den tilfoern berorte Samtale: Meno, udtryffeligen siger, at Dyden bør attraaes for sin egen Skyld; men hvo der ret indseer hans Læres Bygning, vil uden Tvivl skionne, at man setter os ham, uden Grund og Billighed, imod. Alle fornuftige Sieles sidste Diemærke, og høieste Lyksalighed, setter Plato i en Lighed med Gæddommen, og dens Efterfølgelse i Blisdom eller Klogskab, Naadelighed og Afholdenhed, Hellighed og Retfærdighed. Han regner for saavit alle Dydens gode, behagelige og salige, Følger til Dyden selv, i det mindste skiller han ingen af dem udtryffeligen derfra, men anseer Dyd og al Slags sand Lyksalighed for eet og det samme, ligesom han ingen Forskiel gjør paa det Dydige og Gode eller Nyttige. Af den Aarsag kan han, uden at svække sin Læres Bygning, sige, at man maa elske Dyden for dens egen Skyld. Men han negter derfor ikke, at man maa elske den for sin egen sande Lyksaligheds Skyld, da disse tvende Ting ganske vel bestaae med hinanden. Ja, hans ypperlige Skrift: Phædon, angaaende Socratis mærkværdige Endeligt, fremstiller de eftertryffeligeste bevægende Grunde til Dyden, tagne af

af Dydens gode og behagelige Folger, og
 disses Indflydelse paa et Menneskes Lykkelig-
 hed. Jeg regner hid, Befrielse fra Laster-
 nes Elendighed og Ulykksalighed, den store og
 reene Fornøielse af at have en naadig Gud,
 at være forvissnet om den Høiestes Forsyn og
 besynderlige Baretægt, at overvinde Verdens
 Forsængelighed og de fiodelige Lysters Ty-
 rannie, at giøre got i Verden, og at nærme
 sig alt meer og meer til Guddommen; den
 Sinds Rolighed, den sande Viise og Dydige
 nyder, og den vederqvægende Trost, hvor-
 med en god Samvittighed i alle Omstændig-
 heder opliver ham: Og hvilken stærk Bevæ-
 gelses Grund til en uforsagt og bestandig
 Dyd havde ikke en Platoniker eller Acade-
 mist, naar han, med den dydige Socrates, saae
 hen til Udodeligheden og det andet Liv, hvor
 det, som Socrates selv siger, skal gaae de
 Fromme langt bedre end de Ugudelige; hvor
 en Dydig, skildt ved det Sind og Aand ned-
 trykkende Legems Aag, og befriet fra alle
 fiodelige Lyster, ei, saasom de Ugudelige og
 lastefulde Sieler efter den platoniske Læres
 Bygning maatte vente, havde at befrygte,
 at blive fordømt til at være en urolig og om-
 søermende Aand, og et sælt Spøgelse, og
 endelig, at henvises til at beboe og besiele en
 Løves, Tigers, Ulvs, Orns, Paafugls,
 Esels, Gedebugs, Svins, eller andet
 Dyr

Dyrs Krop, hvis Adfærd kunde have meest Overeensstemmelse med den Ugudeliges Tilbøieligheder, fiendelige Begierligheder, og tilforn førte Levnet. Alt dette siger jeg, havde den Dydige ei at befrygte, men haabede, saasom Socrates taler, at komme til Gud, at boe hos Gud, at nyde Guds og de salige Anders Samfund, tilligemed de himmelske Borgeres stolte Sikkerhed for al Slags Lyffkens Ustædighed og al Verdens Nøisommelighed og Elendighed, og i Guds Lys, samt ved Omgang med de Salige, at indsee Sandheden fuldkommen, og nyde en evig Glæde og Belyst, efterat man tilforn her neden ved Dyden og Døden var renset, helliget og befriet fra alle de Hindringer i at søge og finde Sandheden, som den jordiske Sandfælsighed, og Begierlighedernes Hefighed og uordentlige Udsvævelse, legger de Dødelige i Veien. Saa tænker en Platoniker! Socrates anseer og, efter Xenophons og andres Forklaring, Sinds Rolighed, Sielens Glæde og Fornøielse, og den sande Nytte, Dydens Følger føre med sig, endog som nødvendige Ting, man bør attraae. Hvo savner her Bevægelses-Grunde til Dyd, tage af Dydens egentlige Følger og Indflydelse paa et Menneffes baade timelige og evige Lyffsalighed? Der kunde ellers meget erindres ved de platoniske Lære-Sætninger og Meninger;

men

men jeg finder det nu ikke fornødent vidtloftigen at angribe Plato paa hans svage Side. Jeg rører derfor ikke ved Grundvolden til hans hele Bygning, og hans Forklaring om Skabelsen i hans Timæo, som staaer paa meget slette Fødder, saasom fornemmelig de grundlærde Mænd, Mosheim og Brucker, har viist. Naturens høieste Grundlov har han heller ikke rigtig og beqvemmelig sat i at ligne Gud; thi derved, naar den udvikles, faaer man, i steden for een, mange Grundlove. Dyden, Samvittigheds Rolighed, og alle Dydens gode Følger, høre virkelig og fornemmelig, men ikke aleene, til Lyksalighed; thi en med al Slags Elendighed og Gienvordighed kiempende, og under de heftigste Lidelser sukkende, Dyd er vel, uagtet alle Ulykfers Anfald, salig, men feiler dog, saalange den her i Verden plages, det andet, endstiont ringere, Stykke af Lyksalighed, Lykke eller Velgaaende, hvilket Plato har, uden tilstrekkelig Grund, alt for ringe agtet. — Jeg tilstaaer, at ikke enhveres Kræfter formaae at bære gode Dage, og at derfor Abdolon, da han, efterat han fra at være en Dags-Lønner i en Have var ophøiet til Konge i Sidon, af Alexander den Store blev tilspurt, hvorledes han (saasom en Prints fød til Thronen) havde kundet finde sig i sin forrige Fattigdom, rettelig svarede: Gud give, jeg

nu ligesaa vel kunde finde mig i min nye Lykke. — Men er det ikke enhver Dyd tiensligt at træde frem i den store Berden, og at nyde høi Ære; saa er det dog derimod ilde, og Dyden fortjener i høi Maade vor Medlidenhed, naar Lucians Indfald i hans Samtale gjælder om den: Ulykkerne, siger han, havde saa ilde tilredt Dyden, at den torde ikke (med de andre Guder) lade sig tilshyne for Jupiter. Det er, uden Modsigelse, bedre, at besidde Lykkens gode Ting, naar man kun derhos rettelig bruger dem, end, formedelst al Mangel derpaa, at lide Nød og leve i de ynkværdigste Omstændigheder, og tillige derved miste de onskeligste Veiligheder til at besfordre sine egne og andres Guldkommenheder i Berden.

Den Italiske Sektes Stifter Pythagoras, hvis Lære Plato til en stor Deel har ført sig til Nytte, kommer ei her storligen i Betragtning. Han siger det samme, som Plato efter ham, nemlig, at Philosophiens sidste og høieste Hensigt, bestaaer i at ligne Gud; ja (hvorudi Plato ei har villet efterfølge ham) at blive selv, hvilken Daarlighed! en udødelig Gud. Stoikerne komme og deri med Plato overeens, at ikke gjøre nogen Forskiel paa det Dydige og det sande Smukke og Gode, og deri grunder sig deres manglende Begreb om Lykka

Lyksalighed, og den alt for høit over alle menneskelige Kræfter drevne Fordring, at vi i de allerbedrøveligste og pinefuldeste Omstændigheder bør være ganske ubevægelige, som en Muur, uden ringeste Følelse af Smerte, og Sorg, eller andre ubehagelige Sinds-Lidelser. Jeg gaaer den stoiske Skiebne forbi, som i Grunden kuldkafter al vor Frihed, Sædelighed og Lyksalighed. Det Gode, det Dydige, som findes hos Stoikerne, har man derfor at tilskrive deres usammenhængende Maade at philosophere paa, eller og den Frihed, de toge sig, at forlade deres egen Metaphysiks Sætninger, naar det kom an paa at fore et dydigt Levnet. I øvrigt er det unegteligt, at Easternes heilige, og vor Samvittigheds-Fred forstyrrende Følger; Sundhed og Livets Bedligholdelse, saavit det staaer til os; Ere-Riærdighed; en grundig og bestandig Sinds-Rolighed, tilligemed Udødeligheden, har havt største Indflydelse paa dydige Stoikers roesværdige Opførsel; i hvor stærkt end Cicero de finibus, og Seneca i hans Skrift om et lykfsaligt Liv bemøie sig at bevise, at Dyden, i og for sig selv betragtet, uden at see paa dens Følger og den Nytte, den gjør os, bør være enhver enestes Bevægelses Grund til et dydigt Levnet. Cynikerne kan ansees, som de, der vilde forene den stoiske Dyd's Strenghed med Bankund-Teh. Selsk. Skr. 5. D. B dighed,

dighed, Uanstændighed, Uforfammenhed og tolsperste Sæder. Epicur, hvis Være fornemmelig den berømmelige Gallend har reddet, siger udtrykkelig, at vi bør, for alle Ting, tragte efter en sand Fornøielse og Sinds Roelighed; og at denne bør bevæge os til Dyden, ligesom Sundhedens Erholdelse bevæger os til at attraae Vægedommen. Det er altså saa meer end nok klart, at Epicur selv har forlangt, at man bør bestemme sig til Dyden ved dens gode og behagelige Følger, og disses Indflydelse paa vor sande Lykfelighed. Democrit af den eleatistiske Sekt, Epicurs Forgænger; Eudoxus af Cnidus, en lærd og dydig Pythagoræer, philosophere paa samme Maade. Aristoteles, Peripaterikerens Hoved: Mand, tilstaaer og, at man bør sette Priis paa den sande og søde Fornøielse, Visdommen og Dyden skienker, endskjønt han setter et Menneskes høieste Gode og Lykfelighed i Dyden selv, saasom det fornemste Stykke af vor sande Lykfelighed, eller Hoved: Kilden dertil, dog uden at byde os at være ligegyldige mod Lykstens gode Ting, for saavit de med Dyden kunde bestaae. Dette giver og Cicero i hans anden Bog de finibus boni & mali tilkiende, sigende: Mange og store Viise have sammenføiet flere Slags høieste Gode, saasom Aristoteles, der har forenet Dyd og Velgaaende med hinanden. Cyrenaiterne paastaae vel

og,

og, at et Menneske bør tragte efter Glæde og Fornøielse, og af denne Aarsaa legge Bind paa Dyden; men de have med deres Stifter, Aristippus, gjort formegret af de sandfelige Forlystelser, og høre derfor, hos alle gamle Wiise, meget ilde. De sandfelige Forlystelser bør ikke alene, i og for sig selv betragtede, være uskylde, men og maadelige, og aldrig finde Sted, uden de bruges som en sund og styrkende Lægedom, hvorved Livets Geister kunde forfriskes, Sindet opmuntres, og Kræfterne vederqvæges, saa at man derved ikke svækkes, forvildes, og adspredes, men meget meer faaer nye Kræfter til at tænke, arbeide, og udøve Dyden. Alt for mange og overdrevne Forlystelser forøde ikke alene vores Guds, men og vor Sundhed og vort Sinds Kræfter, og gjøre os kielne og bløde, og tilfælige hoist ubegvemme, og uduelige til Dyd og drabelige Sierninger. Ja det er end ikke got og riensligt, at gjøre saameget af Dydens og dens Frugters søde og behagelige Fornemmelser, at man forlader Dyden, naar den fører een igiennem Drovelfernes Drek, og man der skal kiempe og lide ont. Allerstkadeligst er det, naar man opfører den hele Dyds og Religions Bygning paa denne soage og slibrige Grundvold, og forsømmer eller foragter den tydelige Kundskab og Overbeviisning om got og ont, som nødvendig udfordres til Dyden,

og uden hvilken den er alt for uskicket til at fore os sikkert paa Lyksaligheds Bei. En saadan Dyd, nemlig, som settes i eller grundes paa blotte Fornemmelser og Sinds-Bevægelser, forarsager, at man gjør ont isteden for got. Ja, Kirke-Historien lærer os, endog om vore Tider, at en saadan Dyd gjør Folk, i Steden for lyksalige, affindige og rasende, endog i egentlig Forstand, saa at de aldeles miste den Fornuft, de ikke har vildet eller ikke ere veiledede til at bruge. Jeg gaaer forbi Polemon den Athenienser, som efter Xenocrates besteg Platons Catheder; Ligeledes Diodorus (med Tilnavn Cronus) og Callipho, om hvilke Cicero paa berørte Sted melder, at de ikke ansaae den blotte Dyd for det høieste Gode, eller nogen fuldstændig Lyksalighed; thi vi behøve ikke flere Vidnesbyrd af de gamle Blise. Endog de Celter, Goither, Scyther bestemmede sig til Dyd og Tapperhed, fornemmelig ved den Forestilling om Udodelighed, og et Liv efter dette. Ja, vor allerhelligste Religion fremstiller paa en meget rigtigere og fuldkomnere Maade alle sande gode Ting, endog de Timelige, men fornemmelig de Uandelige og Evige, som Bevægelses-Grunde til Dyden, og stadfæster derved fuldkommen det, jeg i denne Tale har søgt at bevise. De har derfor, Høistærede Tilhørere! baade Fornuften og Skriften imod sig,
som

som paastaae, at vor Kierlighed og Attraa til Dyden, aldeles ei bør have nogen Hensigt til vor egen Belsærdis og Lyksaligheds Befordring.

Imod Slutningen af det 17de og Begyndelsen af det 18de Aarhundrede, reiste sig i Italien og Frankrig en Stridighed af samme Natur, som denne, i Anledning af, at den Spanier Michael Molinos og Madame de la Morhe Gvion paastode, at vor Kierlighed til Gud burde være saa reen og fuldkommen, at vi elskede ham blot for hans egen og hans Fuldkommenheders Skyld, uden i ringeste Maade at see paa vor egen Belsærd og Lyksalighed. Og den berømte Fenelon gif ved den Leilighed, for at forsvare Madame Gvion, endog saavidt, at han kaldte den Kierlighed til Gud, der grundede sig i det evige Livs Haab, en egennyttig eller Leie-Kierlighed. Det er bekiendt, at den lærde Benedictiner Lamy lærde det samme, og førte desangaaende Strid med Frankriges Philosoph Malebranche; men en reen Kierlighed til Gud, i denne Betydning taget, er ligesaa ugrundet, som Kierlighed til Dyden, uden at see paa sin sande Belsærd. Det er os ligesaa umueligt at elske Gud som Dyden, uden nogen Hensigt til vor Lyksalighed, ja uden denne Hensigt gaaer det ligesaa lidet an, at

forestille os Gud, som Dyden; Thi saasnart vi forestille os Gud, saasom han er, erkjende vi hans uendelige Godhed, og hvo kan tænke paa denne, uden tillige at indsee den nøieste Sammenhæng, hvori vor Lykksalighed dermed staaer. Dette er ligesaa umueligt, som at forestille sig Solen med dens opvarmende, vederqvægende og oplivende Straaler, uden at see paa den Nytte, den gjør, i Henseende til vor Jord og alle øvrige Planeter. Vi overlade derfor aldeles alle deslige Meninger og Setninger, naar de virkelig ere os imod, til saadanne Folk, som ei tage i Betænkning, at sette større Pris paa deres ophidsede, og rasende Indbildnings Kraftes Aabenbaringer, Syner, og uphilosophiske Indfald, end den sande Fornuftes og hellige Skriftes uomstødelige Sandheder. En Tanke, der saa ganske ophæver den menneskelige Natur, Menneskets ordentlige Egenkierlighed, og Guds sidste og høieste Diemærke ved Skabelsen, og derhos saa overmaade meget svækker de allerstærkste bevægende Grunde, Religionen giver os til Dyd, Guds Kierlighed og sonlige Frygt, ja gjør Dyden ganske umuelig i Verden: En saadan Tanke, anstaaer heller ikke andre, end saadanne forrykkede Hierner og forvirrede Qvietister, hvilke med Madame Gvion reent ud bekiende, at deres Andagt og Kierlighed til Gud gaar saa vidt,

vidt, at de ere fuldkommen ligegyldige mod Got og Ont, Liv og Død, Himmel og Helvede.

Man bør, i steden for at svække, meget mere forstærke det til Dyden bevægende Grunde, saa at vi forestille os alt det Gode, al den sande Nytte og Lyksalighed, der er ved og følger af Dyden, og saaledes see paa enhver Fuldkommenhed, Dyden tilveiebringer os og vor Tilstand, uden at ringeagte nogen, dog paa den Maade, at vi agte det større gode højere, og det mindre ringere. Vi bør vel fornemmelig med den store Dydens Helt Moses see hen til Belønningen, den evige og oververttes store Belønning i det andet Liv; Men Dyden fører dog og sin daglige Belønning med sig, og har en meget stor Indflydelse endog paa vor timelige Lyksalighed, og vort Velgaaende her i Verden. Dette bør og have for Dine, dog uden at blive verdslig og jordisk findet, ærgierrig, pengegierrig, eller vellystig.

Det er saa meget meer, Søstærede Tilhørere! fornødent, at forstærke Dydens Bevægelses Grunde, da vor Naturs Fordærvelse, og Verdens Forførelser, legge Dyden saa mange Hindringer i Veien; og det gaaer dog ei an, at noget Menneske,

Selskab eller Stat, uden Dyd kan være lykkelig. Alle Viise have altid anseet Religion og Dyd, tilligemed Videnskaberne, som Statens fornemste og stærkeste Stytter. Ingen af disse maae skilles fra hinanden, thi det er deres foreenede Magt, der skal frembringe og vedligeholde Statens Lykkelighed, og bringe den til høieste Spidse.

Alle redelige Patrioter bør derfor og altid ønske, og enhver gjøre sit dertil, at Religion, Dyd og Videnskaber tilhobe, udbrede sig iblant os, og gaae frem med lige stærke Skrit, paa det at vi kunde blive deelsagtige i det store Gode, disse skienke deres oprigtige Dyrkere.

Især bør vi paa denne Dag oprigtigt ønske, at Religion og Dyd, og Videnskaber maa med alt det gode, de eie og formaae at tilveiebringe, forene sig med hinanden i at lykkeliggiøre vor allernaadigste **Konge, Kong CHRISTIAN** den Syvende, tillige med Deres Majestæter **Dronningerne, Hans Kongelige Høihed Cronprints FRIDERICH, Hans Printselige Høihed Prints FRIDERICH, De Kongelige Printesser,** og det ganske
Hoi.

Høie Kongelige Huus, Kongens Regiering, Riger og Lande: Gud lade Kongen, ved høieste velgaaende, opleve denne glædelige Dag, i mange Aar, og lade Hans Lykfsalighed vore med Hans Aar og Dage, indtil omsider (Gud give sildig efter vor Alder!) den fuldkomne Lykfsalighed, ud af sit dobbelte Overflødigheds Horn, Lykfsens og Salighedens, med rundeste Haand udgyder over Ham alle Religionens og Dydens behageligste, herligste og fuldkomneste Frugter: Og, da Hendes Kongelige Høiheds, Printsesse LOVISES Høie Fødsels Fest, og indfalder paa denne samme Dag, saa ønske vi tillige af vort ganske Herte, at Hendes Kongelige Høiheds rare og priselige Dyrer maa krones med et langt og lykfsaligt Liv, og at Hun, med Sin Høie Gemahl, aldrig maa savne nogen Glæde, Fornøielse, Salighed eller Lykke, som Dydens største og kiereste Vndlinge har Ret til at nyde.